№ 40 (דריטער יאָרגאַנג) פרייז 10 גראָשן BIALER WOCHENBLAT

ביאַלער וואָכנבלאַט

נאַציאָנאַל געזעלשאַפטלעך וואָכנבלאַט פאַר ביאַלע-פאָדל. און אומגעגנט.

אַבאָנאַמענטס-פרייז:

מאָנאַטלעך	40 גראָשן
פערטל-יערלעך	1.20 זל.
אויסער ביאַלע מאָנאַטלעך	1 זל.
פאַר אַ קוואַרטל	2 זל.

אַנאָנסן-פרייז:

פאַר אַ וואָרט טעקסט 10 גראָשן

פאַרן אינהאַלט פון די אַנאָנסן און אָמענע בריוו איז די רעדאַקציע ניט פאַראַנטוואָרטלעך.

די צייטונג טראָגט נישט קיין געשעפטס-כאַראַקטער און איז נישט אויסגערעכנט אויף פאַרדינסט.

אַדרעס פאַר בריוו און געלט-זענדונגען:
Red. „BIALER WOCHENBLAT"
Biała-Podl., Grabanowska 39.
Konto rozrach. № 1.
Skrz. poczt. 26.

Biała-Podlaska, dnia 27 listopada 1936 r.

ביאַלע-פאָדל., פרייטאָג פ' וישלח תרצ"ז, 27 נאָוועמבער

פון דער אַדמיניסטראַציע

צו אַלע אונזערע אַבאָנענטן!

מיטן היינטיקן נומער שטעלן מיר אָפּ די עקספּעדיציע פאַר די אַלע, וועלכע האָבן נישט באַצאָלט פאַרן „ביאַלער-וואָכנבלאַט".

אין היינטיקן נומער לעגן מיר בײַ טשעקן, אײַנצוצאָלן די אונז קומענדע סומען.

די אַלע, וועלכע וועלן אין פאַרלויף פון דער וואָך זייערע חובות נישט דערלייִדיקן, וועלן מער די צייטונג נישט באַקומען.

מיר מאַכן אויך אויפמערקזאַם, דאָס אַ קוואַרטל „ביאַלער-וואָכנבלאַט" אויסער ביאַלע, קאָסט 2 זל.

נישט אין אָרדנונג

די געשיכטע, וועלכע מיר גיבן דאָ איבער טרעפט זיך זער זעלטן. סטרעפט זיך אָבער, אַז צווישן אייגענע גייען איין אַזעלכע זאַכן, וואָס ווערן דורך אַלעמען — דורך פרעמדע געטאַדלט. מיר גיבן דאָ איבער די פאַקט צום משפט פון דער ביאַלער עפנטלעכקייט.

ה' ד.ק. אַ געוועזענער גאַלאַנטעריע-סוחר וועמען סהאָט נישט געגליקט אין לעבן און וועלכער איז שוין אויך אין אויסלאַנד געווען, האָט געמוזט ווי אַ סך אַנדערע סוחרים אין דער קריזיס-צייט ליקווידירן זיין גאַלאַנטעריע-געשעפט, בלייַבנדיק בלויז ביי דער פּיליע פון אַ וועשערייַ, פון וועלכע ער האָט געצויגן מאָגערע עטלעכע זלאָטעס אַוואָך פרנסה. אַלע באַקאַנטע, אַלע וועמען סהאָט פאַראינטערעסירט די ווי ווייט מעגלעך מינימאַלע עקזיסטענץ פון אַ בכבוד'דיקע פאַמיליע, האָבן דאָרט געגעבן צו וואַשן זייער וועש.

סוענען געווען פאַלן, ווען מהאָט פאַרשידענע מענטשן אין ביאַלע פראָפאָנירט פאַרטרעטונגען פון וועשערייען, אָבער קיינער האָט נישט געוואָלט זיי אָננעמען אָפּגעבנדיק זיך רעכנונג דערפון, אַז מען דאַרף נישט זיין דער גורם פון רואינירן אַן אָנגעזעענעם מענטש אין שטאָט. ווי געזאָגט אַלע, אָבער נישט דער נייַגעקומענער שוואָגער אין דער משפחה. האָבנדיק אַ גאַנץ גוט פראָספּערירנד גאַלאַנטעריע-געשעפט האָט אים נישט מער געפעלט ווי אַ וועשערייַ - פּיליע. און האָט איז זי געעפנט געוואָרן.

דער „ליבער שוואָגער" האָט נישט גענומען אין אַכט די עקזיסטענץ פון זיין אייגענעם פאַמיליען גליד, סהאָט אים נישט געצאַרט וואָס זיין שוועגעריגס קינדער וועט אויסקומען צו הונגערן, ער האָט געעפנט די פּיליע.

אַן שום ריקזיכט וויל ער רואינירן זיין שוואָגער צוגעמענדיק ביי אים די פאַר זלאָטעס אַ וואָך פון וועלכע ער האָט געלעבט. מיר גיבן איבער דעם פאַקט דער עפנטלעכקייט, כדי צו וויסן ווי אַזוי צו רעאַגירן אויף דעם. מיר רופן אַלע מענטשן, נישט צו לאָזן פאַלן דעם ה' ד. ק. אים אונטערשטיצן דורך באַנוצן זיך נאָר מיט דער וועשערייַ וועלכע ווערט דורך אים רעפּרעזענטירט, ספּרט נאָך אַז זי איז אויך די בעסטע.

מיר האָפן, אַז די נישט אידעלע און „נאָך-געלט" גיריקע טאַט פון יאַנאָוועך דעם „ליבן שוואָגער" וועט דורך אַלעמען אָפּגעשאַצט ווערן אַזוי ווי זי פאַרדינט — נישט בעסער.

עס האָט זיי אָפּגעגליקט

די פרוי טויבע קייזמאַן, אַ פרוי פון אַ אַרבעטער אין דער פאַבריק „ריגאַוואַר" האָט געקויפט בשותפות מיטן ה' מאיר יחיאל אייזן, אַ אייגנטימער פון אַ יאַטקע אין וואַרשע אויף מלינאַרסקא גאַס, אַ פערטל לאָס פון נומער 64.313.

אויף דעם לאָס איז דעם 23-טן נאָוועמבער ה.י. געפאַלן הונדערט טויזנט זל.

די געלט געפינט זיך שוין אין באַנק צו דער דיספּאָזיציע פון די גליקלעכע געווינערס.

פון דער נאָכמיטאָג-שולע

די שולע האָט זיך נאָרמאַליזירט. די גרופּעס לערנען יעדער צו צוויי שעה טעגלעך. די קינדער האָבן געמאַכט גרויסע פאָרשריטן.

דער עלטערן-קאָמיטעט אַרבעט ענערגיש און שוין אין דער צוקונפטיקער וואָך ווערט אַרייַנגעשטעלט אין שולע די נייעסטע טיפּ שול-בענק.

די ביאַלער באַפעלקערונג ווערט געבעטן צו שטיצן די שולע, כדי זי צו ברענגען צום מצב פון אַ נאָרמאַלע פאָלקס-שולע.

פאַרשרייבט די קינדער!

אַכטונג
שניידער און שניידערינס!

עס איז אָנגעקומען נייע זשורנאַלן מיט ווינטער-מאָדעלן דאַמסקע און מענסקע.

אויך איז אָנגעקומען טאַשן-קאַלענדאַרן אויף 13 מאָנאַטן צו 15 גראָשן אַ שטיק, אין צייטונגס-קיאָסק פון **חוה קאָהע.**

Kino „Światowid"

דעמאָנסטרירט ביז מאָנטאָג דעם אַמעריקאַנער פילם אין דער פּוילישער שפּראַך

„ציין און נעגל"

אַ פילם פון דזשונגל-לעבן.

פון מאָנטאָג:

„דער דרייפוס-פּראָצעס"

אַלע וועמען דער פּראָצעס האָט פאַראינטערעסירט, דאַרף דעם פילם זען.

„ALBA"

דעמאָנסטרירט היינט אַ סאָוויעטישן פילם א. נ.

דער לעצטער אטאמאַן אַניענקאָוו

Kino „Tęcza"

דעמאָנסטרירט אַ פילם פאַר מענטשן מיט שטאַרקע נערוון

דאָס געהיימניס פון „שוואַרצן צימער"

אויסערן פּראָגראַם ווערט צוגעגעבן אַ פּוילישער פילם א.נ.

„דאָס פריילין פון פּאָסט-ביוראָ"

פון מאָנ.. „Kapryśna Marietta"

מעלדונג

אַלע ציונים און סימפּאַטיקער ווערן געבעטן אָנטייל צונעמען אין דער פאַרזאַמלונג, וועלכע קומט פאָר מאָרגן שבת 2 נ. מ. אין לאָקאַל פון „תרבות" קרוטקע 43. אויפן טאָג-אָרדנונג — וויכטיקע פראַגן.

אַכטונג הויז-אייגנטימער!

איך מאַך באַקאַנט, אַז אָנהויבנדיק פון 1-טן ליסטאָפּאַד ד. י. איז דורך מיר געעפנט אַ

אַסעניזאַציאָנס-אַנשטאַלט

וועלכער וועט אויספירן אַלערליי ריייניקונגס אַרבעט, שנעל, פּינקטלעך און ביליק. מיט באַשטעלונגען צו ווענדן זיך צו ה' ח. לייבזאָן, נאַרוטאָוויטשאַ 33.

מיט אַכטונג וו. האַנאַס.

Laboratorjum Chemiczno-Kosmetyczne

JAVIS

w WARSZAWIE

Polecamy nasze wyroby:

Mydło Liljowo-mleczne, przetłuszczone
„ alkaliczne
„ radoaktywne „SULFO-RAD"
„ przeciw łupieżowi „NEUTRALIT"
„ do golenia antyseptyczne,
„ do zębów.

Pastę i proszek do zębów. Przysypkę dla dzieci. Kremy, pudry i inne kosmetyki.

זשאַרוווקעס!

די ביליקסטע קוועלע פון אַלעראַרט זשאַרוווקעס איז נאָר אין געשעפט פון:

ראַווערן, ספּאָרט - מכשירים און מאַשינען - טיילן

פון יצחק אַגרעס

פּרייַ"ט-פּלאַץ, ראָג פּיראַצקיעגאָ.

רעזאָלוציעס, ברכות, אורטיילן

אונזער וואָכנבלאַט איז אַ קליינע פּראָווינץ אייסגאַבע, געווידמעט געזעלשאַפטלעכע און נאַציאָנאַלע אינטערעסן פון ביאַלע און ביאַלער קרייז.

וי פּרעטענדירט נישט צו נעמען שטעלונג אין פראַגן, וועלכע האָבן מיט לאָקאַלע אַנגעלעגנהייטן נישט צו טון. סגייט אָבער אַמאָל איין אַ געשעעניש, וועלכע צווינגט זי אויסצובברייטערן אירע ראַמען און פאַרנעמען זיך אויך מיט נישט קיין לאָקאַלע אַנגעלעגנהייטן. די אָוועקגייענדע וואָך האָט אונז איבערגעלאָזט געוויסע ענינים, וועגן וועלכע אפילו אַ פּראָווינצער וואָכנבלאַט מוז זיך אָפּרופן.

* *

זונטאָג און מאָנטאָג היינטיקע וואָך איז אין וואַרשע פאַרגעקומען דער ערשטער קאָנגרעס פון אַלפּוילישן „פאַרבאַנד פון יינגן דאָרף" אַ געזעלשאַפט, וועלכע ציילט 6000 קרייזן מיט 160.000 מיטגלידער. דער פאַרבאַנד פון „יינגן דאָרף" שטייט אונטער די סאַנאַציע פליגלען און דעם קאָנגרעס האָט באַערעט מיט זיין אַנוועזנהייט דער אַגראַר-מיניסטער פּאָניאַטאָווסקי. נאָך צוועטאָגיקע באַראַטונגען האָט מען אָנגענומען גאַנץ ראַדיקאַלע רעזאָלוציעס וועגן: אַגראַר רעפאָרם אָן ענטשעדיקונג, געגן פאַרוואַנדלען די קלויסטער טריבונעס אין פּאָליטישע העצערטער א. א. וו. א. וו.

צווישן די רעזאָלוציעס, פאַרנעמען מיר יידן אַ גאַנץ אָנגעזען אָרט.

1 „איינפירן נומערוס-קלאַוזוס פאַר יידן אויף אַלע שולן אין דער הויך פון דריי מיט אַ האַלב פּראָצענט ד. ה. אַזויפיל וויפל סבאַטרעפט דער פּראָצענטזאַץ פון די יידן אין דער אַרמיי".

2 „ניע נאָסטריפיצירן די דיפּלאָמען פון די יידן, וואָס האָבן געענדיקט הויכשולן אין „אויסלאַנד".

3 „אונטערשטיצן ברייט די קאָאָפּעראַטיווע באַוועגונג אויפן דאָרף, כדי צו באַזייטיקן די פאַרמיטלער" (לייען די — יידן).

* * *

ווי מיר זען קען מען זיין ראַדיקאַל, דעמאָקראַטיש פאַר אַלע און גלייכצייטיק ראַסיסטיש-רעאַקציאָנער, לגבי יידן. נישט מער ווי דריי און אַ האַלבן פּראָצענט יידישע שילער, נישט נאָסטריפיצירן די דיפּלאָמען פון פרעמדע חויכשולן, בעסער געזאָגט: פאַרמאַכן פאַר דער יידישער יוגנט דעם וועג צו בילדונג — פאָדערט די פוילישע ראַדיקאַלע דאָרפס-יוגנט. פאַריאָגן די יידן פון די דערפער — דאָס הייסט עס זיין דער פּראָגראַם פון אַ פויערים-פאַרבאַנד פון דער סאַנאַצ „מענטשן-ליבע" ווערט געפּלעגט פון דאָרף צווישן דעם טייל באַפעלקע..., וועלכע בילדע אין פוילן ביי 75 פּראָצענט פון אַלע בירגער.

* * *

אין ווילנע האָבן זיך עטלעכע הונדערט ענדעקישע סטודענטן אָפּגעשלאָסן אין אָרטיקן אַקאַדעמישן הויז און אַזוילאַנג געשטרייקט — נישט אָנגענומען קיין עסן ביז — די וויכע הערצער פון די הומאַניסטישע פּראָפעסאָרן האָבן נישט אויסגעהאַלטן, ביז די געהעזענע רעקטאָרן פון ווילנער אוניווערזיטעט האָבן אינטערווענירט, ביז דער געוו. סענאַטמאַרשאַלעק, (דער וואָס וואָלט געווען לויט דער היינטיקער קאָנסטיטוציע פון מלוכה-פּרעזידענט), האָט גערעדט אין אַ „פאַטערלעכן" טאָן דער יידישער אַקאַדעמישער יוגנט, זי זאָל זיך לאָזן דערנידעריקן און זיצן אויף די ערטער, אויף וועלכע די ענדעקעס וועלן זיך נישט זעצן.

אין אַקאַדעמישן-הויז אויף בופּאַלער גאַס אין ווילנע האָט מען בעת דעם „שטרייק" נישט אויסגעריסן די באַלייטונג, באַהייצונג, וואַסער און האָט אויך נישט אַרויסגעוואָרפן קיין פייערלעשער, וועלכע וואָלטן אין משך פון 15–10 מינוט מיט וואַסער-שפּריצער אָפּגעקילט די צעהיצטע געמיטער פון די כוליגאַנעס. מען האָט דעם שטרייק קאָמיטעט אויך נישט אַרעסטירט. ווייל — — — סהאָבן געשטרייקט ענדעקישע סטודענטן קעגן יידן און פאַר יידן „לוינט" זיך נישט אָנצונעמען.

* *

די פוילישע קאָנסטיטוציע זאָגט, אַז אַלע בירגער זענען גלייך פאַרן געזעץ און דאָך זעט די „גלייכהייט" אַנדערש אויס צו ענדעקעס און אַנדערש צו יידן.

צי קאָנען מיר זיך פאָרשטעלן בכלל דאָס יידן אָדער אפילו אַן אַנדער גרופּע פּאָלאַקן זאָלן עפּעס ענלעכעס טון ווי ווי די ווילנער „נאַראַ"-סטודענטן און בלייבן אומבאַשטראָפט?

צי איז בכלל דערלאָזבאַר מיט אַזעלכע אונטערצוהאַנדלען? צי גיט מען דען מיט אַזעלכע טאַטן נישט צו קיין מוט דער גאַנצער פוילישער אונטערוואַקסנדער יוגנט צו אַנטי-יידישע אַרויסטרעטונגען?

צי איז שוין נישט באמת די העכסטע צייט, אַז די מאַסגעבנדע ספערן זאָלן זיך אָפּגעבן רעכנונג פון דער העצע וואָס די „נאַראַ" פירט און צו וואָס דאָס קען גורם זיין?

* *

די „בלאָקאַדע" האָט זיך געענדיקט נאָכדעם, ווי צו די סטודענטן איז געקומען דער ווילנער אַרציביסקופּ און האָט זיי פאַרזיכערט איינצושטעלן זיך פאַר זייערע פאָדערונגען.

די „בלאָקאַדע" האָט זיך געענדיקט נאָכדעם, ווי דער ווילנער אַרציביסקופּ יאַבלושיקאָווסקי האָט זיי געגעבן זיין ברכה, — נאָכדעם ווי זיי האָבן אָפּגעגעריכט אַ גאָטעס-דינסט.

די „בלאָקאַדע" האָט זיך געענדיקט — שויבן-ברעכעריי, קעפּ-שפּאַלטעריי ביי די ווילנער יידן האָט זיך אָנגעהויבן.

די „בלאָקאַדע" האָט זיך געענדיקט — די יידישע געשעפטן זענען געווען געשלאָסן.

* *

די פשיטיקער טראַגעדיע איז יעדן יידן אַריין ווי אין זיין גלות. מיר זענען פון קינדוויז אָן געוווינט צו הערן, דאָס יידן שלאָגט מען, יידן פּאָגראָמירט מען. צו דעם אָבער וואָס איז געשען אין פשיטיק קענען מיר זיך נישט צוגעוווינען. קעגן די דאָרטיקע געשעענישן פּראָטעסטירט אַלץ און אונז.

דאָס וואָרט „פשיטיק" אַליין גיט אַ געגנוגנדיקן ענטפער אויף אונזער לאַגע.

מיט האַרץ-קלאַפּעניש האָבן מיר געוואַרט אויפן אורטייל פון ראַדאָמער קרייז-געריכט, מיט נאָך נאָך מער האַרץ-קלאַפּעניש האָבן מיר געוואַרט אויפן אורטייל פון לובלינער אַפּעלאַציע-געריכט און מיר האָבן זיך דערוואַרט!...

* * *

אַן אינטערעסאַנטע וואָך איז געווען די לעצטע פאַר די יידן אין פוילן. זי האָט אונז געוויזן דעם פּרצוף פון דער פויערן-יוגנט (ביז 30 יאָר) און איר באַציונג צו די יידן-בירגער.

שוין נישט קיין נומערוס-קלאַוזוס פון 12–10 פּראָצענט, נאָר $3^1/_2$ פּראָצענט. שוין נישט קיין נומערוס-קלאַוזוס אויף די הויכשולן, נאָר אַפילו אין די מיטלשולן. נישט קיין נומערוס-קלאַוזוס, נאָר נומערוס-נוליס פאַר די, וועלכע שטודירן אין אויסלאַנד — יידן.

קאָאָפּעראַטיוון דאַרפן באַזייטיקן דעם ייד פון האַנדל, דער וועג צו בילדונג דאַרף זיין פאַר זיי פאַרמאַכט, צו מלוכה-פּאָסטנס — קיין צוטריט, אַרבעט אין די פאַבריקן באַקומען זיי נישט, קיין ערד קויפן און באַאַרבעטן אוודאי נישט, וואָס יאָ? וואָס איז זיי דערלויבט?

* * *

אַן אינטערסאַנטע וואָך געווען די לעצטע. זי האָט אונז געוויזן וואָס מיר האָבן צו דערוואַרטן ווען אָט די „בלאָקירטע" סטודענטן וועלן פאַרנעמען די פּאָסטנס אין לעבן צו וועלכע זיי גרייטן זיך, צו וועלכע זיי שטרעבן און וועלכע זיי — וועלן באַקומען.

* * *

די געשעענישן די לעצטע דאַרפן זיין פאַר אונז אַ וואָרנונג צו וואָס אַלץ מיר דאַרפן זיין צוגעגרייט, אויף וואָס מיר קענען זיך ריכטן.

אַ וואָך פון רעזאָלוציעס, ברכות און — — — אורטיילן.

חיים מיאַדעק.

ד"ר א. רופּין

די ערשטע צאָלונגען

יאָרן לאַנג איז אונז אויסגעקומען צו קעמפן מיט די צווייפלער, וועלכע האָבן געהאַלטן: אַז די לאַנדווירטשאַפטלעכע ייִדלער אין די פּונקטן, וואָס זענען געגרינדעט געוואָרן דורך דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, וועלן שוין קיינמאָל נישט אומקערן די הלוואות, וואָס זיי האָבן באַקומען. שוין בעת די אונטערהאַנדלונגען מיט די זידלער וועלכע האָבן זיך פאַרצויגן אַ לענגערע צייט, האָבן זיי געוואָלט זען אַ באַוויז, אַז די זידלער וועלן זיך אַרויסדרייען פון זייער חוב. זיי האָבן נישט געגלויבט, ווען איך האָב באַטאָנט אין מיינע רעדעס אויף די קאָנגרעסן, אַז דווקא אָט די שטרענגע אונטערזוכונג מצד די זידלער פון יעדוועדער פּונקט, באַווייזט דעם אויפריכטיקן ווילן פון די זידלער צו רעדאַגירן דעם קאָנטראַקט אין אַזאַ פאָרם, וואָס זאָל זיי דערמעגלעכן צו רעאַליזירן זייערע פאַרפליכטונגען. און איצט קומען די פאַקטן און באַווייזן, אַז גערעכט זענען מיר געווען באַציענדיק זיך מיט צוטרוי צו זיי און נישט די סקעפּטיקער.

פון די ראַטעס, וועלכע זענען פעליק תחילת אָקטאָבער אויף אַ סומע פון 9.356 פונט, זענען שוין אַריינגעטראָגן געוואָרן דורך 23 ווירטשאַפטן די סומע 4.746 פונט און דער רעשט 1610 פונט וועלכער דאַרף נאָך באַצאָלט ווערן דורך 8 ווירטשאַפטן, וועט זיכער דערליידיקט ווערן בקרוב. עס דאַרף געמומען ווערן אין אַכט דער פאַקט, אַז היינטיקס יאָר איז אין היל געגנדן פון לאַנד געווען אַ טריקעניש און טראָצדעם און אויך טראָץ די שווערע שאָדנס, וועלכע די געשעענישן אין לאַנד האָבן דירעקט און אומדירעקט פאַראורזאַכט די ווירטשאַפטן, זענען דאָך דערלעדיגט געוואָרן די פעליקע ראַטעס.

אָבער נאָך וויכטיקער ווי דער עצם פאַקט פון די צאָלונגען, — איז די התלהבות, וועלכע האָט באַגלייט דאָס צאָלן פון חוב. אַלע ווירטשאַפטן — הן קבוצות און הן מושבי-עובדים — האָבן קאָנקורירט צווישן זיך ווער וועמען עס וועט מקדים זיין אין די צאָלונגען. איך האָב זיך באַטייליגט אין דעם יום-טוב פון עין-חרוד, וועלכער איז פאַרגעקומען אין צוזאַמענהאַנג מיט איר 15-יאָריקער עקזיסטענץ, און דאַן איז מיר דערלאַנגט געוואָרן דורך די דאָרטיקע זידלער דער ערשטער טשעק אויף דער סומע 623 פונט. אין דער מסיבה האָבן אָנטייל גענומען 800 מאַן — אַלע איינוווינער פון עין-חרוד, יינג און אַלט — און זייערע פּנימער האָבן געלויכטן, ווען ה' לביא האָט זיך אויפגעשטעלט און פאַרזיכערט פייערלעך אין נאָמען פון דער קבוצה, אַז אויך אין די קומענדע יאָרן וועט עין-חרוד מיט שטרענגער פּינקטלעכקייט דערפילן אירע פאַרפליכטונגען. די קינדער האָבן אוודאי צום ערשטן מאָל פאַרשטאַנען דעם פּירוש פונם וואָרט „טשעק" און אויך זייערע פּנימער האָבן אויסגעשטראַלט דערוויסנדיק זיך, אַז זייערע עלטערן קערן אום דערמיט צוריק אַ טייל פון געלט, וואָס זיי האָבן באַקומען פון „קרן-היסוד" פאַרן אויפבוי פון זייער ווירטשאַפט, און אַז מיט דער דאָזיקער „צאָלונג פאַרפעסטיקן זיי די פּאָזיציע פון „קרן-היסוד" און ייצרשטאַרקן זיין כח, כדי ער זאָל קאָנען פאָרטזעצן זיין אַרבעט — צו קאָלאָניזירן נייע זידלער.

די דאָזיקע התלהבות שטראָמט אַרויס פון דעם געפיל, וואָס די קאָלאָניסטן זייען זיך ווי דאָס ערשטע רינגעלע אין דער קייט פון פיל דורות. די צאָלונגען דינען אַלס מיטל צו פאַרגרינגערן דאָס קאָלאָניזירן אַ צווייטן דור פון זידלער. די דאָזיקע קאָלאָניסטן באַגנוגענען זיך נישט מיט דעם, וואָס זיי זענען געווען די ערשטע, וועלכע האָבן אויף זיך גענומען דעם עול פון שאַפן — דאָס אויפשטעלן פונקטן אין עמק יזרעאל — און האָבן פאַרלעגט ווירטשאַפטן פאַר זיך און זייער קינדער. זיי ווילן אויסטרעטן אַ וועג אויך פאַר אַנדערע יינגע מענטשן, וועלכע זענען דורכגעדרונגען מיט דער שטרעבונג פון באַהעפטן זיך מיט דעם לאַנד. דער שטאַרקסטער אויסדרוק פון דעם דאָזיקן בונד צווישן די שוין קאָלאָניזירטע און די וועלכע דאַרפן נאָך קומען — איז דאָס צוריקגעבן די הלוואות דעם קרן-היסוד. די דאָזיקע סכומים וועלן צוגעטיילט ווערן צום קאַפּיטאַל פון דער געזעלשאַפט פאַר קאָלאָניזאַציע, וועלכע איז מיט אַ קורצער צייט צוריק געגרינדעט געוואָרן דורך דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, און מיר האָפן, אַז דער דאָזיקער קאַפּיטאַל וועט דינען אַלס אינסטרומענט צו פאַרשטאַרקן און פאַרשנעלערן דעם טעמפּאָ פון דער קאָלאָניזאַציע און פיל יינגע מענטשן וועלן דורך אים געהאָלפן ווערן, איינגלידערנדיק זיך אינם לאַנדווירטשאַפטלעכן לעבן אין א"י.

די דאַנק און אַנערקענונגס-בריוו וועלכע דער קרן היסוד האָט דערהאַלטן פון די ווירטשאַפטן בשעת די צאָלונגען, זענען כאַראַקטעריסטיש פאַר דער באַציונג פון די ווירטשאַפטן לגבי דעם דאָזיקן פאָנד. אַלס ביישפּיל וועל איך ברענגען דעם בריוו צום קרן-היסוד פון די 4 ווירטשאַפטן אין עמק הירדן:

„נעמט אָן די סומע פון 545.37 פונט, אַלס די ערשטע ראַטע פון די ווירטשאַפטן דגניה א', דגניה ב', קבוצת כנרת און בית זרע אויפן חשבון פון זייער חוב פאַרן קרן-היסוד.

די ווירטשאַפטן אין עמק הירדן, די אַלטע ווי די נייע, וועלכע זענען דורך אַלע פייערן פון דער ארץ-ישראל-קאָלאָניזאַציע, געפּרוווט געוואָרן מיט שווערע נסיונות און האָבן דערגרייכט דורך זייער לעבן און זייער אַרבעט צו דער קבוצה און צו דער געמישטער ווירטשאַפט, די דאָזיקע ווירטשאַפטן פאַרגעסן נישט אפילו אויף קיין מינוט, אַז די ערשטע און ענטשיידענע הילף פאַר זייער אַרבעט און דערפאָלג האָבן זיי באַקומען פון די נאַציאָנאַלע אינסטיטוציעס — פון דעם קרן-היסוד און קרן-קימת.

מיר זענען שותפים צו די דערגרייכונגען פון דעם נאַציאָנאַלן לאַנדווירטשאַפטלעכן משק, וועלכער וועט דערהייבן דעם ניהאָ פון דער אַרבעט, פון דער לאַנדווירטשאַפט און די סאָציאַלע לעבנס-פאָרמען פון אונזער פאָלק. מיט דאַנקבאַרקייט און באַפרידיקונג טראָגן מיר איך צו אונזער ערשטע צאָלונג".

„בליסקאָוויצאַ" איז די בעסטע וועשעריי און פאַרבעריי.
אַלע באַנוצן זיך נאָר מיט איר!

פון מאָנטאָג אָן: „דער דרייפוס-פּראָצעס" אין „SWIATWID"

פון געזעלשאַפטלעכן לעבן

די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע גרייט זיך צום 12-טן לאַנדעס-צוזאַמענפאָר

דער ציוניסטישער צענטראַל-קאָמיטעט האָט צו דער פאָרבּרייטונגס-אַקציע צום 12-טן לאַנדעס-צוזאַמענפאָר אַרויסגע-שטעלט די לאָזונג:

וויפל שטימען צום קאָנגרעס – אַזוי פיל מיטגלידער צום צוזאַמענפאָר". בּע"ך 40 טויזנט שטימען האָט בּאַקומען די ליסטע פון דער ציוניסטישער אָרגאַ-ניזאַציע אין פוילן צום 19-טן ציוניס-טישן קאָנגרעס, און אַזוי פיל מיטגלי-דער דאַרפן אויך רעגיסטרירט און ווער-בּירט ווערן צום 12-טן צוזאַמענפאָר.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער אַקציע וועלן פאָרקומען בּאַזוכן אויף דער פּראָווינץ, אַדורכגעפירט דורך די מיט-גלידער פון צ. ק., פּאַרטיי-ראַט און ספּעציעלע שליחים, וועלכע פאָרן אַרויס שוין אין די נאָענטסטע טעג.

דער צ.ק. האָט פאַראָרדנט די סניפים אײַנגאַנצן זיך צו ווידמען איצט, נאָכן ערגעניזיקן דעם „מפעל-הבצרון", דער רעגיסטראַציע – און ווערבּיר-אַקציע.

דער צ. ק. האָט אָנגענומען אַ ריי בּאַשלוסן וועגן פאַרשטאַרקן די קולטור-אַרבּעט אין די ציוניסטישע סניפים.

אַלס אָנהויב צו דער דאָזיקער טעטיקייט ווערן אײַנגעפירט אין די סניפים „ציוניסטישע פרייטאָג-צו-נאַכטן". דאָס וועלן זײַן פרייע, פרײַנדלעכע צוזאַמענקונפטן פון ציוניסטן, סימפּאַטיקער און פרײַנד, אויף וועלכע סוועלן בּאַהאַנדלט ווערן די אַקטועלע פראַגן און פּראָבּלעמען פונם ציוניזם און ארץ-ישראל. דאָס אַלגעמיינע און דאָס יידישע לעבן אין פוילן, העבּרעאישע און אַלגעמיין יידישע קולטור, געשעענישן אין דער פּאָליטישער און אין גאָר דער וועלט, לאַגע פון יידן אין דער וועלט, אַלגעמיין-מענטשלעכע פּראָבּלעמען א. א. וו. די ענינים אויף די „פרייטאָג-צו-נאַכטן" וועלן רעפערירט ווערן דורך די בּעסטע כּחות פון דער אָרטיקער יידישער נאַציאָנאַלער אינטעליגענץ.

דער צ.ק. דערוואַרטעט, אַז די נייע אינסטיטוציע וועט שנעל פּאָפּולער און בּאַליבּט ווערן אין די סניפים און וועט זײַן אַ צוציהונגס-אָרט פאַר די בּרייטע שיכטן פון דער יידישער געזעלשאַפט.

וועגן ווייטערדיקע בּאַשלוסן אויפן געביט פון דער קולטור-אַרבּעט וועט דער צ.ק. בּאַזונדער מיטטיילן די סניפים

אין צוזאַמענהאַנג מיטן אָפּשליסן די אַקציע פון „מפעל-הבצרון" האָט דער ציוניסטישער צ. ק. אויף זײַן לעצטער זיצונג אויסגעהערט אַ בּאַריכט פון די רעזולטאַטן פון דער אַקציע און מיט צופרידנהייט פעסטגעשטעלט די זייער גרויסע בּאַטייליקונג און מיטווירקונג פון די מיטגלידער פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע בּיים אָרגאַניזירן און דורכפירן די אַקציע. אויסדריקנדיק אָנערקענונג און דאַנק די ציוניסטישע עסקנים אויף די ערטער, האָט דער צ.ק. גערופן צו פאַרענדיקן אינגאַנצן און ליקווידירן די אַקציע און איבּערשיקן די חשבונות און די געלטער דער לייטונג פון „מפעל-הבצרון" אין וואַרשע.

פון ביאַלער לעבן

די ששעריער בּיי דער אַרבּעט

די נאָטיץ אין „ביאַלער-וואָכנבּלאַט", וועלכע בּאַגריסט די נישט סעקטאַנטישע טעטיקייט פון דער „קולטור-ליגע", האָט שוין געהאַט דעם „אָפּ-קלאַנג" און די „געהעריקע" ווירקונג בּיי די קרייזן, וועלכע קענען זיך נישט פאָרשטעלן קיין צווישן-פּאַרטייאישע אָדער אויסער-פּאַרטייאישע קולטורעלע אַרבּעט. צי וועניק זענען זיי דערצויגן, צי קליינע קעפּ האָבן זיי, דאָס זיי זאָלן נאָך זאַך בּאַגרייפן ווי אויסהערן רוהיק אַ קעגנערישע מיינונג. אַליין זענען זיי נישט אומשטאַנד עפּעס מער ווי טומלען און שטערן, האָבן זיי דאָס לעצטע אויס-גענוצט, כדי אַזוי אַרום צו ווייזן אַז זיי לעבן נאָך. סאיז פאָרגעקומען אַ „פּרעסע-איבּערזיכט" געהאַלטן אין אַ אָביעקטיווער פאָרם דורך ה' מיאַדעק. ה' מיאָדעק האָט ספּעציעל אויסגעמיטן די מאָמענטן, וועלכע וואָלטן אַריינגעבּרענגט היס בּלוט ווי דאָס ארץ-ישראל-פּראָבּלעם און די געשעענישן אין שפּאַניען (איבּער וועלכע סאיז שוין געווען מיט איניקע וואָכן צוריק אַ דיסקוסיע-אָוונט) דעם רוהיקן און זאַכלעכן פאַרלויף פון „אָוונט" האָבן נישט געקענט פאַרליידן די הירא ראַדיקאַלן און אויך דער „שומר", „הלוץ", „פּועלי-ציון" מיטגליד ה' ג.

זיי האָבן אָנגעהויבן אַ פּראָוואָקאַציע-דיסקוסיע וועגן עמיגראַציע – ארץ-ישראל – ציוניזם. נאַטירלעך ווערט בּיי אַזאַ דיסקוסיע דער-צו אין אַ לאָקאַל פון דער „קולטור-ליגע" זער היים. די דיסקוסיע האָט אָנגענומען אַן ערנסטן רואיקן כאַראַקטער, ערשט דאַ-מאָלסט ווען דער פאָרזיצער ה' פּעלזנ-שטיין האָט געוויזן די טומלער, דאָס ער שרעקט זיך פאַר זיי נישט אָפּ און אַז ער האָט נישט קיין מורא פאָרן פאַרשרייען אים אַלס ציוני.

סאיז ווערט אונטערצושטרייכן די האַלטונג פון פּרעזידיום, וועלכעס האָט געגעבּן דע"ר ה' מיאָדעק אין דעם פאַל שוין אַלס ציוני די מעגלעכקייט צו ענטפערן די דיסקוטאַנטן.

ווייזט אויס, אַז נאָך אַ סך וואַסערן וועלן דאַרפן אין קושנאַ אָפּלויפן, בּיז מוועט די „ראַדיקאַלע טומלער" אויס-לערנען – מענטשלעכקייט. לאָמיר האָפן, דאָס די פאַרוואַלטונג פון דער „קולטור-ליגע" וועלכע שטרעבּט יאָ צו אַ גע-מיינזאַמע קולטורעלע אַרבּעט וועט די טומלער פון דאָרט בּאַזייטיקן.

די פאַרזאַמלונג וועגן שאַפן אַ יידיש געזעלשאַפטלעכן קלוב

שבת איז פאָרגעקומען די פאַרזאַמלונג געווידמעט דאָס שאַפן אַ „יידיש געזעל-שאַפטלעכן קלוב". די פאַרזאַמלונג האָט זיך אָנגעפּונגען בּיי אַ גרויסער בּאַטיי-ליקונג פון יהגנטלעכע פון אַלע פּאַרטיי-שיכטן. די איניציאַטאָרן פון דער פאַרזאַמלונג האָבן אַרומגערעדט די נויטווענדיקייט פון אַ „געזעלשאַפט-לעכן קלוב", סאיז אויך געוואָרן אונטערגעשטראָכן, דאָס דער „קלוב" וועט נישט זײַן קיינעמס קיין „פּאַרטיי-לאָקאַל" נאָר אַ געזעלשאַפטלעכער פאַר אַלע. סהאָט זיך ענטוויקלט אַ דיסקוסיע אין וועלכע סהאָבן גענומען אָנטייל די ה"ה: יוסף זינגער, פּ. ליווערּאַנט, ב. אָסענ-האָלץ, י. גרינשטיין ס. גליקסבּערג א.אַ. אַלע רעדנער האָבן אונטערגעשטראָכן די נויטווענדיקייט פון אַזאַ קלוב פאַר בּיאַלע (אויסער ה' זינגער) און אויסגעפירט זייער ווינטש דאָר „יידיש געזעלשאַפט-לעכער קלוב" זאָל געשאַפן ווערן. די פאַרזאַמלטע האָבן בּאַשלאָסן בּאַפולמעכ-טיקן די איניציאַטיוו קאָמיסיע אָנצוהויבן די אָרגאַניזיר אַרבּעטן בּיים גרינדן דעם קלוב.

די הײַנטאָגדיקע פאַרזאַמלונג פון סוחרים-פאַריין וועגן F. O. N.

זונטאָג אָוונט איז פאָרגעקומען די געגרופּענע דורך דער פאַרוואַלטונג פון סוחרים-פאַריין פאַרזאַמלונג פון F.O.N.

די פאַרזאַמלונג עפנט דער פּרעזעס ה' נאַרטמאַן און גיט איבּער צו-אַ בּרייטערן רעפעראַט וועגן „פאָן" דאָס וואָרט דעם ה' האָפּפער מיכאל. נאָכן רעפעראַט פון ה' האָפּפער האָט זיך ענטוויקלט אַ דיסקוסיע וועגן דער הויך פון דער בּאַשטייערונג און מאָדוס פון איינקאַסירן די בּאַשטייערטע סומען. אין דער דיסקוסיע האָבן גענומען אַ וואָרט די ה"ה: משה ראָדזינעק, אַבּרהם אָרלאַנסקי, משה לעבּענבּערג, יהושע איידלשטיין און אַנדערע.

אויפן פאָרשלאַג פון ה' לעבּענבּערג איז בּאַשלאָסן געוואָרן אויסצוויילן אַ יידישן קאָמיטעט פאַרן „פאָן". דער קאָמיטעט דאַרף קומען אין פאַרשטענ-דיקונג מיט די פאַרוואַלטונגען פון די צעכן און הויז-אייגנטימער, כּדי גע-מיינזאַם אַדורכצופירן די זאַמל-אַקציע. וואָס שייך די סוחרים איז אָנגענומען געוואָרן דער פאָרשלאַג פון די ה"ה: פּ. נאָרטמאַן און מ. ראָדזינעק, וועגן בּאַשטייערן זיי לויט די פּאַטענטן-קאַ-טעגאָריעס. (די הויך פון די בּאַשטיי-ערונגען, ווי אויך די פאָרם וועט גע-מאָלדן דורכן סוחרים-פאַריין).

פון געריכטס-זאַל

אָפּקלאַנגען פון דער „אינטער-ווענץ"-אוואַנטורע אין בית-המדרש

די לעזער געדענקען זיכער די אוואַנ-טורע, וועלכע איז פאָרגעקומען דעם 1-טן שערפּיען שבת אין בית-המדרש צוליבּן אינטערווענירן בּיים סטאַראָסטע וועגן איבּערגעבּן די שחיטה אַ ספּעצ-יעל בּאַשטימטן מאַגיסטראַט אינקאַסענט. די גמינע האָט אַלס רעזולטאַט פון דער „אינטערווענץ" כמעט ווי אויפגעהערט צו עקזיסטירן, אַלס רעזולטאַט פון וועלכן סאיז אָפּגעשטעלט געוואָרן אַלע אַרט אויסצולונגען. דער עפּילאָג פון דער אוואַנטורע איז פאָרגעקומען מיטוואָך אין זאַל פון שטאָטישן געריכט.

יעקב און פּצשע פּאַקמאַן זענען אָנגעקלאָגט געוואָרן אין אַרויטרופן אַן אוואַנטורע אין בית-המדרש און שטערן דאָס אויספירן דעם ריטואַל (דאַוונען) אַלס עדות איז אויפגעטרעטן דער מו"צ אוטשען, וועלכער האָט פעסטגעשטעלט, דאָס בּעת דער אוואַנטורע האָט מען נישט געדאַוונט, און ממילא איז דער רעליגיעזער ריטואַל נישט געשטערט געוואָרן.

בּיי דער געלעגנהייט האָט זיך דער ריכטער ה' פּשיעמסקי אויסגעפרעגט וועגן פאַרשידענע יידישע מנהגים בּעתן דאַוונען און ספּעציעל וועגן: „נישט לאָזן לייענען".

דאָס געריכט שטיצנדיק זיך אויף די ערקלערונגען פון מו"צ, האָט די אָנגע-קלאָגטע בּאַפרייט.

יאַלדישע נשמות *)

אורקע היס איך נישט קיין נאַכאַלניק – בין איך נישט; נאָר אַזוי ווי בּיים הײַנטיקן טאָג ווערן דאָך די אַלע, וועלכע האָבן געלט פאַררעכנט צו דער „אויבּערוועלט", מוז איך אַלץ קענען, פאַררעכנט ווערן צו דער „אונטערוועלט"... טאָ זאָל זשע מיר דער לעזער מוחל זײַן, אויבּ איך וועל זיך בּאַניצן מיט „אונ-זער" שפּראַך.

אין אַ פּייליק-פאַרנעפּלטן פּראָס-טיקן פרימאָרג, ווען די יידישע אײַנ-וווינער האָבן דערזען פונאַנדערגע-קלעבּטע מודעות, אין וועלכע סאיז געווען געמאָלדן מיט גרויסע קדוש-לבנה אותיות. אַז „דער פאַרימטער שרייבּער, והגיטאַטער. פּיעלגעענט און „קענער" פון דער מענטשלעכער נשמה" – אורקע נאַכאַלניק וועט רעדן וועגן „אונטערוועלט און אויבּערוועלט".

געמיינט האָבן די אָרגאַניזאַטאָרן, אַז סוועלן קומען אַלע: בּעלי בּתים און „בּעזעמער", יאַלדן, פּאַצעטן, „אינ-טעליגענטן" און בּלאַטע חברה, „בּייטשן" „פּלייצעס" און „נאַש-בּראַטעס" דינסט-מיידן, „טעפּ", געקעכלטע פּאַנצעס און מאַדאַמצלעך „ווייטישע" און „פּאָזשאָנ-דנע"...

אויסגעלאָזט האָט זיך אָבּער גאָר אַנדעריש: שבּת נאָכמיטאָג, נאָכן בּעריעץ, נאָכן אַריינשטעקן דעם בּרוינעם טשאָלנט און אַראָפּלאָזן די פעטע „דיפּניצעס", האָט עולם – הויך אָפּגעשפּענדיק – זיך געלעגט שלאָפן. געבּליבּן בּלויז זענען אַוועק צו אים – נעם „נשמה-קענער" – הערן אַביסל שבת-תורה...

ליידיק איז אויפן זאַל, בּלויז עטלע-כע פאַרערשטע רייען זענען בּאַזעצט – דאָס זענען די „שפּיצן" פון פאָר-שירצע, פּיניעמיר און „געזעלשאַפטן". אָט האָט איר דאָרט געקענט זען די פאַרשטייער פון געזעלשאַפט „קרול" און „בּרידוש", אָרטיקע עסקנים פון מזרחי, אגודה, בּרוינע „בּריתן" און אַנ-דערע „קאָמיטעטן", ווי אויך אַ „תּרשיש". גבּאי ואפשר וועט מען הערן עפּעס אַ וואָרט תּורה, מזאל עס קאָנען דערציילן בּין שחרית למוסף)... אויף דער גאַ-לעריע זעצט זיך מיר געגענאיבּער – מיר „אינ-טעראוועלטניקעס"...

פּוסט איז אויפן זאַל און דער רעד-נער – ווי אַלע „גרויסע מענטשן" – לאָזט לאַנג אויף זיך וואַרטן (לצים סליחה'נצן אַפילו, אַז ער טוט אומעטום אַזוי, ווייל זײַן „רעפעראַט" איז זייער אַ קורצער...). זיצן דערווייל די פּאָר געצעלטע מענטשן אויפן זאַל און דער-ציילן זיך מעשה'לעך און וויצן מעניני-דיומא...

עס רוקן זיך די ווייזערס אויפן ציפער-בּלאַט: איינס, צוויי, דריי און – אורקע איז נאָך אַלץ נישטאָ! ווערט גאַלעריע אומגעדולדיקט און נעמט קלאַפּן און נויפן און „לופּשיקעס" עפּנצן זיך מיט געשריי:

— ווו איז ער דער יאַלד?!

ענדלעך, ענדלעך – אורקע איז דאָ! ער שטעלט זיך אַוועק קוקט זיך אַרום און שמייכלט, שמייכלט צו די פּאָר געציילטע מענטשן, צו די רייען ליידי-קע שטילן, און סדאַכט זיך אייך, אַז די ווייסע שירות ליידיקע בּאַנק שמייכ-לען צוריק...

— ווי לאַנג וועט איר פּראָוועצן חסי-דות?! – נעמען אַ טייל גאַלעריע-זי-צער שרייען.

— וואָס מיינט איר, אַז איר האָט אָנגעטראָפן אויף יאַלדן?! שרייען אַנדערע.

ער נעמט סוף-כל-סוף מערען; טערעט אַ קליין שטיקל צייט און אינמיטן-דרי-נען וואַקסן נעבּן אים אויס די זאַל-אייגנטימער, מיט די זייגערס אין די הענט, ווי וועלנדיק זאָגן:

— חבר, בּיזט נישט חולה געווען צוקומען אַ בּיסל פריער, האָסט געהאַט צייט; ערשט איז צו שפּעט – נעם דאָס זעקל מיטן פּעקל און פאָר!

טענהט אורקע און בּעט זיך בּיי זיי אַז זיי זאָלן אים נישט איבּעררײַסן אַ-צינד אָ, „בּיים סאַמע רעכטן און גע-עכטן" ווען ער וויל רעדן וועגן: פּרוי-ען אַלס טרייבּ-קראַפט...

נאָר גיי מאַך, טו, אַז בּיי די זייטן שטייען די זאַל-אייגנטימער, מיט די זיי-גערס אין די הענט און ווייזן אויף די ווייזערס, אָנשטאָט צו רעדן:

— אַסוף, יאַזדאַ–געגאַנגען!...

פאַרפאַלן. אַז מלאָזט נישט דאַוונען – מאַכט מען צו דעם סדור... און עולם האָט נישט געהאַט די מעגלעכקייט צו הערן דאָס „סאַמע רעכטע און גערעכטע"...

און אָט אַזוי האָט מען אַרייִנגעפרײַ-ערט די ביאַלער יאַלדישע נשמות!..

א נאַש-בּראַט

*) פאַרשטענדלעך, צוליבן מאַנגל אין פּלאַץ אין פּאַריק נימער.

אויך ביי זיי איז דאס זעלבע...

ה. איוואַוטשוק פון ראָסאָש איז צוגעגאַנגען צו פאַראַנטוואָרטלעכקייט פאַרן שטערן דעם גלח בעתן גאָטעס-דינסט. איזוו. האָט דעם גלח אַריינגעלויכטן אין די אויגן מיט אַ שפּיגעלע קעגן דער זון, בעת דער לעצטער איז געשטאַנען אויף דער אַמבאָנע און אָפּגעריכט אַ תפילה. אַלס עדות איז פאַרהערט געוואָרן דער גלח. צוליב דעם, וואָס סאיז נישט געלונגען פעסטצושטעלן מיט דער גאַנצער זיכערקייט, דאָס איזוועטשוק זאָל האָבן געהאַלטן דאָס שפּיגעלע קעגן דער זון, האָט דאָס געריכט דעם אָנגעקלאָגטן באַפרייט.

5 יאָר פאַר דערשטיקן אַ קינד

יוזעפאַ קאַסאָקאַ פון וויגנאַנקי, האָט דערמאָרדעט דורך דערשטיקן איר זעקסוואָכיק אומגעזעצלעך קינד. די שכנים אירע האָבן דערפון געמאָלדן דעם אָרטיקן פּאָליציי-פּאָסטערונעק. אין רעזולטאַט, פון וועלכן קאַסאָקאַ האָט זיך געפונען אויף דער באַשולדיקונגס-באַנק און קרייז-געריכט. נאָכן אויסהערן די צדדים און דעם אַמט-פאַרטיידיקער, האָט דאָס געריכט פאַרעפנטלעכט דעם אורטייל — פינף יאָר טורמע. די אָנגעקלאָגטע, וועלכע איז ביז איצט געווען אויף דער פריי, איז גלייך אַרעסטירט געוואָרן.

אַ גאַס אויפן נאָמען פון מאַרשאַל רידז-שמיגלי

אין די מאַגיסטראַט-קרייזן ווערט פּראָיעקטירט צו געבן די לאָמאַזער גאַס דעם נאָמען פון מאַרשאַל רידז-שמיגלי. סאיז צו באַמערקן, דאָס די גאַס ווערט איצט איבערגעבויט און וועט זיין מיט דער צייט איינע פון די שענסטע און לענגסטע גאַסן אין ביאַלע.

„יידן גיט מען נישט"

אין דער עפנטלעכער שולע № 1 האָט אַ לערער געפרייגט די קינדער צו זיי נויטיקן זיך אין עפּעס. צווישן די קינדער וועלכע האָבן זיך רעגיסטרירט, איז אויך געווען די שילערין וו. באַמערקנדיק, דאָס אַ יידישע שילערין ווענדעט זיך אויך נאָך שטיצע, האָט דער לערער אינקעגנוואָרט פון אַלע דערקלערט: „יידן גיט מען נישט".

מיר זאָגן אויך: „יידן גיט מען נישט" — ביי יידן נעמט מען.

געכאַפּט די „שדים" אויף דער גראַבאַנאָווער גאַס

נאָך אַ לענגערע אָפּסערוואַציע פון די שכנים אויף גראַבאַנאָווער 39, איז געלונגען צו ענדעקן דעם „שד". סאיז געווען — דאָס די ...-מיידל פון ה' ראָזען.

געשטאָרבן דער באַגרייבער

אין עלטער פון 80 יאָר איז געשטאָרבן דער ביאַלער באַגרייבער, דער פּאָפּולערער „וועלוועלע". סקורסירן קלאַנגען, דאָס ער האָט איבערגעלאָזט אַ געוויסע סומע געלט פאַר פאַרשידענע אינסטיטוציעס, ווי: מושב-זקנים, בית-לחם. אויב די קלאַנגען וועלן זיך אַרויסווייזן פאַר ריכטיקע, וועט ער עס האָבן געמאַכט שענער ווי דער גרעסטער גביר אין שטאָט.

אויך אַ גנבה

ביים קאַשערמאַכער אשר עדעלמאַן האָט מען אַרויסגעגנבעט פון שפּייכלער אַ זאַק קאַשע.

פּישטשאַץ - פּאָדל.

דאָ האָט זיך צופרידנשטעלנד פאַרענדיקט דער „מפעל-הבצרון". מיט דער אַקציע האָבן געלייטעט: י. פערדמאַן און י. ראָזענפעלד.

מיט אַ צייט צוריק איז אין דער היגער פּאָכט אָנגעקומען אַלס בריון-טרעגער אַ געוויסער קאַראָל ניעדזשינסקי. דער לעצטער אַ אַקטיווער פּעפּעסאָוויעץ האָט גענומען אָרגאַניזירן אַ פּ. פּ. ס. פּאַרטיי א. א. וו. זיינע מעשים זענען נישט געפעלן געוואָרן אין די מאַסגעבנדע ספערן, ווייל ער האָט פּלוצלינג יענע וואָך דערהאַלטן אַ מעלדונג אַז ער איז ענטזאָגט פון פּאָסטן.

איצט גייט ער אַרום און זאַמלט חתימות אונטער אַ ביטע וועגן אָננעמען אים צוריק אויפן אַמט.

כאַראַקטעריסטיש, דאָס ער פירט ווייטער אַ סאָציאַלע טעטיקייט, אַזוי למשל אָרגאַניזירט ער שוין דעם צווייטן רעפעראַט א. ד. ט. אין קאַמף קעגן אַנטיסעמיטיזם.

סאיז דאָ רעאָרגאַניזירט געוואָרן הי דער קרן קימת-קאָמיטעט. F.

פון האַנטווערקער-פאַריין אין ביאַלע.

טרעט צו צו געזעלן-עקזאַמענס!

אַ קורצע צייט איז פאַרבליבן אין פאַרלויף פון וועלכע עס קאָנען צוטרייטן צו די פאַרלייכטערטע געזעלן-עקזאַמענס צו אַלע געזעלן וועלכע האָבן נישט באַזוכט אָדער נישט געענדיקט די פאַך-דערגענצונגס-שול (Szkoła Dokszt. Zawzod.) אַזעלכע האָבן אַדורכגעמאַכט די לער ביי מייסטער, וועלכע זענען נישט באַרעכטיקט געווען צו האַלטן לערן-ייִנגלעך. די אַלע האָבן נאָך איצט די מעגלעכקייט זיך צו לעגאַליזירן, כדי אין דער צוקונפט צו ווערן זעלבסטשטענדיקער האַנטווערקער.

גענויע אינפאָרמאַציעס דערטיילט דער סעקרעטאַריאַט פון די האַנטוועקער-צעכן פרייהייט-פּלאַץ 24.

יאַנוש קאָרטשאַק אויף די שפּאַלטן פון „דאָס קינד"

פאַר אַלע, וועלכע אינטערסירן זיך מיט פּעדאַגאָגיק און קינדער-דערציונג, וועט זיין אַן אמתע סענסאַציע די מיטטיילונג פון דער רעדאַקציע „דאָס קינד" אַז יאַנוש קאָרטשאַק, וועלכער פאַרעפנטלעכט לעצטנס כמעט ווי גאָרנישט אין די יידישע און פּוילישע זשורנאַלן, איז ערגעץ-נישט געדרוקטן אַרטיקל.

דער ערשטער אַרטיקל איז שוין פאַראַן אין נומער 4 פון „דאָס קינד" אונטערן נאָמען „פאַלשע קאָנצעפּציעס".

חוצדעם איז אין נומער 4 פאַראַן אַ נייע אָפּטיילונג „היים-דערציונג" אין וועלכער געפינען זיך פּאָפּולערע און אינהאַלטסרייכע אַרטיקלען פון י. וועסאָלעק: „כאַראַקטעריסטיק פון אונזער יידישער היים", א. כקאַלקאַ: „אַ וואָרט איז אַ וואָרט" און פון וו. דערלאַכטער: „ווי אַזוי דערציילן „קינדער-מעשהלעך". די אַלע אַרטיקלען האָבן אַ ציל אַריינצופירן דער מוטער און בכלל יעדן אייניקן, וועלכער האָט נאָר אַן ערנסטן צוגאַנג צו דערציערישע פראַגן, אין דעם לאַבירינט פון פּעדאַגאָגישע פּראָבלעמען.

א. גאָלדין אין זיינע אַרטיקלען „וועגן דער באַשפּייזונג-אַקציע" און „אונזערע זומער-קאָלאָניעס" שטעלט זיך אָפּ אויף דער עוין אָפּגעטוענער צענטאָס-אַרבעט און גיט גלייכצייטיק אַ ריי קורצע אָנהייזונגען אין וואָסערע פאָרמען עס דאַרף געפירט ווערן די נאָענטע באַשפּייזונגס-אַקציע.

דר. א. בערמאַן שטרייכט ווידער אונטער די גרויסע נוצן וואָס די יידישע געזעלשאַפט וועט האָבן מיטן אָרגאַניזירן די פאַך-באַראַטונגס-שטעלע.

אלחנן אינדעלמאַן ווידמעט אַ גרעסערן אַרטיקל, דער לאַגע פון יידישן רעליגיע-לערער אין דער פּאָווסעכנער שול און קלערט אויף אַ ריי פאַר אונז אומפאַרשטענדלעכע דערשיינונגען.

פאַראַן נאָך אין נומער אַ פּרעסע-איבערזיכט פון דער פּעדאַגאָגישער פּרעסע אין אויסלאַנד, אַן אויספירלעכער באַריכט פון דער „צענטאָס"-אַרבעט, צום סוף איז געדרוקט דער לעצטער אינפאָרמאַציע - ביולעטין פון דעם יידישן רעליגיע-לערער פאַרבאַנד.

אַבאָנאַמענטס-פּרייז 3 זלאָטעס אַ יאָר. נומער פּ. ק. אָ. 16.852

Związek Towarzystw Opieki nad Sierotami Żydowskiemi.

אַדרעס פון רעדאַקציאָן אַדמיניסטראַציע: „Dos Kind", Warszawa, Nowolipki 27/19.

פילם איבערזיכט

„מייערלינג"

„שוויאַטאָוויד" האָט זי לעצטע וואָך געשלאָגן דעם רעקאָרד. אַ פילם פון אַזאַ הויכער קינסטלערישער ווערט, איז שוין לאַנג נישט דעמאָנסטרירט געוואָרן אין ביאַלע.

דער פילם „מייערלינג" פאַרדינט דעם עפּיטעט: „פּרעכטיק". דער פילם האָט נישט אין זיך קיין שום באַנאַלעס. די ליבעס-אַקציע איז אַ שטאַרק רירנדע, טיף מענטשליכע און איבערצייגנדע. דער פילם פאַרמאָגט טאָציאַלע אילוזיעס. ער ווייזט אין אַ קינסטלערישער פאָרם, די אינטריגעס פון הויף לעבן.

שאַרל באָיער אַלס קרוינפּרינץ שטעלט פאַר אַ פּרעכטיקע קרעאַציע פון אַן אַרטיסט — קינסטלער.

ער ציט צו מיט זיין שפּילן. גאָר שטאַרק איז ער אין די מאָמענטן ווען ער פירט דעם קאַמף מיט זיך אַליין — מיט זיך אַלס קרוינפּרינץ. זיין פאַרטנערין דאַניאַל דאַריע אַלס יינגעטשקע מאַריאַ וועסטעראַ איז אימפּאָנירנד אין איר ראָל. איר סטיל שפּילן, איר קינדערשקייט, איר ליבע, פּאַף וועלכע זי באַצאָלט מיטן לעבן, בילדן קינסטלעריש צייבערפולע מאָמענטן אין דעם פילם.

„די געשיכטע פון זינד"

„טענטשאַ" האָט אונז געגעבן זשעראָמסקיס „געשיכטע פון זינד". די אַלע וועלכע האָבן דאָס ווערק געלייענט האָט דער פילם פאַרשאַפט אַ גייסטיקן געניס. דאָס שפּילן פון די אַרטיסטן שטייט אויף אַ הויכער מדרגה. הגם אין פילם זענען אויסגעשניטן געוואָרן די „ברוטאַלע" מאָמענטן, האָט די אַקציע דאָך געהאַלטן דעם צושויער אין כסדרדיקער שפּאַנונג ביזן סוף.

די כסדר'דיקע אַלץ שטייגנדע פרעקווענץ אין די קינאָס דאַרף איבערצייגן די דירעקציעס, אַז דער עולם איז נישט קיין גולם און אַז ער פאַרשטייט זיך אויף קונסלערישע פילמען.

זיי דאַרפן זיך דערצו צופּאַסן און וויסן דאָס גוטע פילמען צאָלן זיך בעסער אָפּ ווי — טאַנדעט זאַכן.

א צושויער

אַלע ציונים און סימפּאַטיקער נעמען מאָרגן אָנטייל אין דער פאַרזאַמלונג, וועלכע קומט פאָר 2 נ. מ. אין „תרבות" - לאָקאַל (קרוטקע 3)!

דאָס ראַדיאָ איןווירטשאַפטלעכן לעבן

סלאָזט זיך היינט נאָך נישט זאָגן גענוי, ווי ווייט דער ראַדיאָ האָט משפּיע געווען אויף דעם קולטורעלן לעבן פון דער וועלט בכלל און פון איינצלנע לענדער בפרט. אָבער ווי גרויס די השפּעה פונם ראַדיאָ אויפן ווירטשאַפטלעכן לעבן פון דער וועלט, דאַריבער קען מען זיך שוין היינט מאַכן אַ באַגריף.

ביז צום יאָר 1936 זענען געווען אויפגעשטעלט אויף דער וועלט 136 גרויסע ראַדיאָ-סטאַנציעס און 35.638 קליינע זענדערס. ביז צום היינטיקן טאָג איז די צאָל נאָך גרעסער געוואָרן. די ראַזיקע סטאַציעס מיט זייערע טייערע אַפּאַראַטן האָבן פאַרשלינגען אַ קאַפּיטאַל פון מיליאַרדן דאָלערס, זיי האָבן געגעבן באַשעפטיקונג פאַר טויזנטער און צענדליקער מענטשן אויף דער גאַנצער וועלט.

דערצו קומט נאָך, אַז די ראַדיאָ-אינדוסטריע האָט געשאַפן טויזנטער נייע פאַבריקן, וואָס מאַכן יעדעס מאָל נייע טיפּן פון ראַדיאָ-אַפּאַראַטן, צו געהערן צום ראַדיאָ וכדומה. זיי ווידער האָבן געשאַפן חוץ אַרבעט פאַר הונדערט טויזנטע אין די פאַבריקן גופא, אויך נייע מעגלעכקייטן פאַרן האַנדל מיט זיינע נייע אָנגעשטעלטע און אַרבעטער. שוין נישט צו רעדן פון טויזנטער קינסטלערס, וואָס האָבן איצט אַ נייעם פעלד צו אַרבעטן ביי די פּראָגראַמען ... די פאַרשידענע סטאַציעס שטענדיק ... יעדן טאָג.

ווייל מען ... מאַכן אַ באַגריף פון דעם גרויסן געווינס, וועלכן דאָס ראַדיאָ האָט געבראַכט דעם ווירטשאַפטלעכן לעבן אין די לעצטע יאָרן, אַזוי גענוגט עס זיך אָנצוקוקן אַ סטאַטיסטיק פון דער צאָל פון די ראַדיאָ-הערערס אין פאַרשידענע לענדער:

אין דרום-אַמעריקע למשל זענען אָנהויב 1928 געווען בלויז זעקס מיליאָן ראַדיאָ-הערערס; אָנהויב 1936 זענען שוין געווען 21 מיליאָן הערערס, דאָס הייסט מער ווי דריי מאָל אַזוי פיל — נאָך מער געשטיגן איז די צאָל פון די ראַדיאָ-הערערס אין רוסלאַנד, דאָרט זענען געווען אָנהויב 1928 בלויז 220 טויזנט הערערס; אָנהויב 1936 איז די צאָל געשטיגן אויף צוויי און האַלבן מיליאָן. דאָס איז מער ווי צען מאָל אַזוי פיל.

פּוילן האָט געהאַט אָנהויב 1928 נישט מער ווי הונדערט טויזנט הערערס, היינט האָבן די פּויליש סטאַציעס 375 טויזנט אַבאָנענטן. אמת איז, אַז די צאָל פון די פּוילישע אַבאָנענטן איז נאָך היינט אויך קליין, ווען מזעט אַז קלענערע לענדער ווי למשל עסטרייך האָט 518 טויזנט אַבאָנענטן (אין יאָר 1928 בלויז 290 טויזנט), דענעמאַרק 568 טויזנט (175.000), שוועדן 733 טויזנט (320), טשעכן 694 טויזנט (225), שווייץ האָט אויך בלויז 356 טויזנט הערערס, אַקעגן 59 טויזנט אָנהויב 1928. רומעניע האָט אין יאָר 1928 געהאַט בלויז 15 טויזנט הערערס, היינט האָט עס מער ווי הונדערט טויזנט. ענגלאַנד פראַנקרייך, יאַפּאַן און אַנדערע גרויסע לענדער האָבן אָנהויב 2936 געהאַט דריי מאָל אַזוי פיל ראַדיאָ-הערערס ווי אָנהויב 1928. בסך הכל רעכנט מען אויף דער גאַנצער וועלט מיט מער ווי פופציק מיליאָן ראַדיאָ-הערערס, וואָס האָבן ביי זיך אייגענע אַפּאַראַטן.

אוודאי מוז מען דערמיט אויך רעכענען, אַז די צאָל פון די הערערס זענען שוין כמעט אינגאַנצן דערפּאַסט. מער בעלנים וועלן נישט צוקומען, צומינדעסט נישט אין דער צאָל ווי ביז איצט. סקען אויך מעגלעך זיין, אַז אין איינצלנע לענדער וועלן די אַבאָנענטן אָפּפאַלן. קוקט מען זיך אָבער צו צו די געוואַלדיקע ציפערן פון די ראַדיאָ-אַבאָנענטן אין די פאַרשידענע לענדער פון דער גאַנצער וועלט, אַזוי זעט מען, אַז גראַד דאָס ראַדיאָ האָט אין אונזער ווירטשאַפטלעכן לעבן געמאַכט אַזאַ גרויס איבערקערעניש, ווי קיין שום דערפינדונג פון די לעצטע הונדערט יאָר האָט עס נישט געמאַכט.

ז. האַבער, ווין.

Redaktor wydawca Chaim D. Miodek
Drck. „Express", Biała-Podlaska, Piłsudskiego 6.